

Aprel döyüşləri ədəbiyyatımızı da yeni ovqata köklədi

– Tehran müəllim, xalqımız, dövlətimiz üçün hər zaman çox əhəmiyyətli olan ordu-cəmiyyət əlaqələri haqqında fikirləriniz...

– Azərbaycan televiziyasından, mətbuatdan aldığım informasiyalar, izlədiyim verilişlər deməyə əsas verir ki, ordu-cəmiyyət əlaqələri bu gün lazımi səviyyədədir və daha da sıx olması zəruridir. Müşahidə etmək çətin deyil ki, cəmiyyətimiz milli ordumuzdan razıdır, vətənin keşiyində duran ordumuza arxayındır, ordumuzla fəxr edir. 2016-cı ilin aprel döyüşlərindəki qələbəmiz də göstərdi ki, bu inam əbəs deyil, ordu-

muzla qürur duya bilərik. Vətənin müdafiəsi, işğal olunmuş torpaqlarımızın azad edilməsi üçün Ali Baş Komandanın bircə əmri kifayətdir ki, ordumuz qarşısına qoyulmuş vəzifənin öhdəsindən bacarıqla gəlsin. Azərbaycan Ordusunun nizam-intizamı, mənəvi cəhətdən sağlam və səbatlı olmasını, əsgərlərin döyüş hazırlığı, Vətənin müdafiəsinə daim hazır, mərd, vətənpərvərlər kimi yetişməsinə biz valideynlər övladlarımızın əsgəri xidməti zamanı da bilavasitə görür, buna əmin oluruq. İndi ata-analar çox-çox illər əvvəldən fərqli olaraq övladlarını orduya arxayınlaqla, ürək rahatlığı ilə göndərir, necə deyərlər, orduda əsl “kişilik məktəbi” keçəcəyinə şübhə etmirlər. Bu zaman da müşahidə etmişəm ki, ictimaiyyətlə döyüş hazırlığı keçən ordu hissələrində görüşlər, münasibətlər çox istidir, xalq öz ordusuna, onun zabit-əsgər heyətinə əsl övlad doğmalığı ilə, qədirbilənliklə yanaşır, eyni anlaşıma və qayğını da hiss edir. Təsədüfi deyil ki, bir zamanlar, 1990-cı illərdə geniş yayılmış orduda əsgəri xidmətdən yayınma hallarına bu gün rast gəlmirik. Burada əlbəttə, təbliğatın da böyük rolu var. Yadıma salım, bu yaxınlarda Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin və ölkənin birinci xanımı Mehriban Əliyevanın valideyn olaraq övladları gənc Heydər orduya yola salması mərasimində iştirakının hamımız şahidi olduq. Belə bir örnəkdən sonra başqa cür ola bilər-

mi? Bundan sonra hansı valideyn övladını ordudan saxlamaq kimi yabançı bir fikrə düşər?

– **Bir ziyalı olaraq bəs ordu-ziyalı əlaqələri haqqında nə deyə bilərsiniz?**

– Məncə, bu məqamda ziyalıları ayrıca bir zümərə kimi xalqdan, cəmiyyətdən ayırmaq olmaz. Milli ordumuz bütövlükdə xalqa, cəmiyyətə, dövlətə məxsusdur, dövlətçiliyimizin atributlarından biridir. Amma sizinlə razıyam ki, ziyalı bu həqiqəti cəmiyyətə çatdırmaqda daha fəal, özü də nümunə olmalıdır. İşlə, fəaliyyəti ilə, dürüst əməlləri ilə. Sənət adamlarının, şairlərin, yazıçıların ayrı-ayrı ordu hissələrində olması, görüşlər keçirməsi, əsgərlər qarşısında çıxışlar etməsi təqdirədir. Bu, orduda xidmət edənlərə bilavasitə təsir və onların mənən zənginləşməsi baxımından alqışlanası tədbirlərdir. Amma məncə, bu işin bir tərəfidir, ziyalı ordu əlaqələri daha geniş mənada başa düşülməlidir. Ziyalının cəmiyyətdə ordunun yeri və rolu haqqında fikir və təsəvvürləri ictimaiyyətə elə sirayət etməlidir ki, hər bir gənc artıq orduya qədəm qoyarkən, atdığı addımları şüurlu şəkildə dərk etsin, bununla qürur duysun, Vətənin müdafiəsinin hər bir vətəndaş üçün icbari və şərəf işi olduğunu əxz eləsin. Eyni zamanda, ziyalı bütövlükdə cəmiyyətdə ordunun pozitiv obrazını yaratmalı, obyektiv olaraq güclü ordunun alternativsizliyi ideyasını aşılmalıdır. Şəksiz ki, bu işdə xüsusən humanitar sahə ziyalılarının öhdəsinə daha çox borc düşür.

– **Ötən əsrin 90-cı illərindəki ordumuzla bugünkü müasir ordumuzun fərqi necə görürsünüz?**

– Ötən əsrin 90-cı illərində ordumuz hələ formalaşma dövrünü yaşayırdı. Həm də çox çətin müharibə şəraitində, torpaqlarımızı işğal etmiş erməni qəsbkarları ilə üz-üzə. Hətta demək olar ki, ulu öndər Heydər Əliyevin qaydışına, müstəqil respublikamızı xilasına qədər ordu formalaşmamışdı. Bu gün də davam edən Qarabağ müharibəsinin birinci dönməsində məğlubiyyətimizin səbəblərindən biri də elə budur. Hər şey nəticələrlə ölçülür. 1990-cı illərin əvvəllərinin müharibə lövhələrini əks etdirən bədii əsərlərdən, çoxsaylı şeirlər, hekayələrdən, Aqil Abbasın, Sabir Əhmədlinin povest və romanlarından da həmin dövrün məğlubiyyət acılarını duyur, görürük. Sırr deyil ki, müstəqillik illərində müntəzəm ordu quruculuğu bizdə ümummilli liderimiz Heydər Əliyev zamanından başlayır. İndi ordumuzun güclənməsi, müasir silahlarla təchiz olunması, getdikcə möhkəmlənməsi xəbərləri bizi daim sevindirir. Bugünkü ordumuzun qüdrətini, gücünü biz, qeyd etdiyim kimi, Aprel döyüşlərində bir daha gördük.

– **Ordumuzun aprel qələbəsi və bu tarixi qələbənin əhəmiyyəti haqqında fikirlərinizi də öyrənmək “Azərbaycan Ordusu”nun oxucuları üçün maraqlıdır...**

– 1994-cü ilin mayın 12-dən bəri sürən atəşkəsdən sonra, 2016-cı ilin aprel əvvəllərində ordumuzun düşmənlə üzərinə əks-həmlə əməliyyatı və parlaq qələbəsinin əhəmiyyəti misilsiz idi. Aprel döyüşləri göstərdi ki, Qarabağ müharibəsinin taleyi, dövlətimizin səbrlə, beynəlxalq aləmin istəyinə hörmətlə yanaşaraq sülh danışıqlarına getməsinə rəğmən, ilk növbədə, bizdən, Ali Baş Komandanımızın bircə əmrindən asılıdır. Beynəlxalq aləm də, qarşı Ermənistan tərəfi də gördü ki, Azərbaycan əsgəri öz torpaqlarını azad etməyə günü bu gün hazır və qadirdir. Azərbaycan Ordusu Aprel qələbəsi ilə xalqımızda, cəmiyyətimizdə elə bir coşqun əhval-ruhiyyə yaratdı ki, bunun nə qədər vacib olduğunu gördük. Bu coşqunluğu və xoş mənada çaşqınlığı ədəbi mühitdə də hiss etdik. Hətta bir qeydimdə yazırdım ki, bir günün içində bütöv bir dövrün ədəbiyyatı köhnəldi; ordumuzun 1–4 aprel zəfərindən sonra bütövlükdə müstəqillik dövrü ədəbiyyatına yenidən, yeni

gözlə baxmaq zərurəti yarandı. Aprel döyüşləri ədəbiyyatımızı da yeni ovqat və ladlar üzərində köklədi...

– **Müstəqilliyimizin qarantı, qürur mənbəyimiz olan 100 yaşlı ordumuz bu il möhtəşəm paradını keçirdi. Hərbi paradı izləyəndə necə, hansı hissləri keçirdiniz?**

– Təbii ki, sevinc, rıqqət, fəxarət duyğularını. Əlbəttə, bu mənzərələr ulu öndər Heydər Əliyevin illər öncə səsləndirdiyi “Müstəqilliyimiz əbədidir!” inamına birə-ikiqat güvəncilər qatır. Və bir də arzu və düşüncələr: Qarabağ savaşında qələbədən sonra qoy bu silahlar yalnız və yalnız qüdrətimizin simvolu olaraq Müstəqil Azərbaycanın keşiyində dursun! Güclü ordusu olan dövlətin torpağına, dünən və bu gün olduğu kimi, mənfur qonşular tamah sala bilməz.

– **Dünya ədəbiyyatında ordu, müharibə mövzusu bütün dövrlərdə aktuallığı ilə seçilib. O cümlədən Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində də müharibə mövzusu ideoloji silaha çevrilib...**

– Bilirsiniz, ədəbiyyat zaman sənətidir; öz dövrünün mədəni və tarixi tələblərindən kənar ədəbiyyat olmur. Bəli, ədəbiyyatda müharibə mövzusu xalqın qəsbkarla, işğalçı ilə, düşmənlə üz-üzə gəldiyi dövrlərdə formalaşır və həm də ideoloji yükü olub həmişə. Müharibə mövzusunda olan ədəbiyyat vətənpərvər, humanist, bəşəri olmaya bilməz. Müharibə mövzusunda əsərlərə klassik nümunə kimi Lev Tolstoyun məşhur “Hərb və sülh” romanını göstərirlər. Rus xalqının qəhrəmanlıq tarixini, milli vətənpərvərlik duyğularını təəcəssüm etdirməklə yanaşı, bu romanda ümumən müharibələrə qarşı bəşəri etiraz motivi yer alıb. Müharibə mövzusunda əsərlər dünya ədəbiyyatında xüsusən XX əsrdə, I və II dünya müharibələrindən sonra çox yazılıb. Hər bir milli ədəbiyyatda yüzlərlə, hətta minlərlə romanlar, povestlər, hekayələr, saysız-hesabsız şeirlər yaranıb. O sıradan Azərbaycan ədəbiyyatında faşizmə qarşı mübarizə və humanizmin qələbəsinə əks etdirən əsərlər meydana çıxıb. Əbülhəsənin “Müharibə”, Mir Cəlalın “Yaşlılar”, Hüseyn Abbaszadənin “General (Həzi Aslanov)”, Həsən Seyidbəyli və İmran Qasımovun “Uzaq sahillərdə”, Süleyman Vəliyevin “Mübahisəli şəhər”, İsa Hüseynovun “Saz” və “Tütək səsi” roman və povestləri, yazıçılarımızın onlarla hekayələri buna misaldır.

– **Görkəmli şairimiz Səməd Vurğunun da Vətən müharibəsinin ilk günlərində səsləndirdiyi “Bilsin ana torpaq, eşitsin Vətən, Müsəlləh əsgərim mən də bu gündən” misraları bütün müharibə dövrünün ədəbi devizinə çevrilmişdi...**

– Əlbəttə, bu misralarla “silahlanan” Süleyman Rüstəm, Rəsul Rza, Məmməd Rəhim, Osman Sarıvəlli, Əhməd Cəmil və başqa şairlərimiz şeirləri ilə S.Vurğunun çağırışına səs verdilər. Təbii ki, II dünya müharibəsində Azərbaycan Respublikası müstəqil hərbi hissələri ilə iştirak etmədi, ayrıca ordusu yox idi. Amma Azərbaycan sərkərdələri və əsgərlərinin döyüş hünərləri, Azərbaycan xalqının vətənpərvər ruhu, müharibələrə qarşı barışmaz mövqeyi bədii əsərlərdə bariz ifadəsini tapdı. Sonrakı dövrlərdə yaranmış Bəxtiyar Vahabzadənin “416”, Rəsul Rzanın “1418” poemaları müharibə həqiqətlərini, əksərən azərbaycanlılardan ibarət 416-cı diviziyanın döyüş yolu və şücaətlərini əks etdirən bədii sənədlərdir. Belə misalların sayını çox artırmaq olar.

– **Xalqımızın yenidən müstəqilliyinə qovuşan ərəfədə mənfur qonşularımız tərəfindən süni Qarabağ konfliktinin yaradılması, ağır müharibə illəri, torpaqlarımızın işğalı çağdaş ədəbiyyatımızda öz əksini necə, yetərincə tapa bildimi?**

– Mən tam əminliklə deyə bilərəm ki, 1990-cı illərin əvvəllərinin həmin faciəli hadisələri Azərbaycan ədəbiyyatında öz əksini geniş tapdı. Müstəqillik dövrü ədəbiyyatında

Qarabağ müharibəsi mövzusu yenidən aktuallıq kəsb etdi. Əvvəlcə, təbii ki, bu ədalətsiz müharibəyə qarşı etiraz motivləri, Vətənin müdafiəsinə çağırış ruhu Məmməd Arazın, Bəxtiyar Vahabzadənin, Xəlil Rza Ulutürkün, Sabir Rüstəmxanlının, Cabir Novruzun, Qabilin, Zəlimxan Yaqubun, Nəriman Həsənzadənin, Fikrət Qocanın, Vəqif Bayatlı Odərin, Hüseyn Kürdoğlunun və onlarla digər şairlərimizin şeirlərində təəcəssümünü tapdı. Müharibə acıları, qaçqınlıq problemi, erməni vəhşiliyi Elçinin, Anarın, Əlabbasın, Eyvaz Zeynalovun, Elçin Mehrəliyevin, Ağarəhim Rəhimovun, Hüseynbala Mirələmovun, Şərif Ağayarın, Elçin Hüseynbəylinin, Xanəmirin, Azad Qaradərəlinin, Rəsim Qaracanın və onlarla digər yazıçıların hekayə və povestlərində geniş epik təsvir olundu. Aqil Abbasın “Dolu” romanında, “Çadırdə Üzeyir Hacıbəyov doğula bilməz”, “Qarda açan qan çiçəyi” povestlərində, Sabir Əhmədlinin “Axirət sevdası”, “Ömür urası” romanlarında müharibənin bilavasitə dəhşətli mənzərələrinin şahidi olduq. Azərbaycan xalqının barışmazlıq ruhu, mübarizəsi, vətənpərvər döyüşçülərin qəhrəmanlıq və hünərlərinə rəğmən, nizamlı ordunun olmaması, ölkəni bürümüş hakimiyyətsizlik, başıpozuqluq mühiti məğlubiyyətlərə aparan səbəblər kimi bu əsərlərdən aydın şəkildə görünür. Onu da qeyd edim ki, akademik İsa Həbibbəylinin ideyası və redaktorluğu ilə Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunda “Müstəqillik dövrü Azərbaycan ədəbiyyatı” iki-cildliyini çap etdirmişik və burada ədəbiyyatda Qarabağ müharibəsinin inikası məsələsi geniş şəkildə şərhini tapıb.

– **Aprel zəfəri necə, ədəbiyyatımızda təəcəssüm olunubmu?**

– Aprel döyüşləri Qarabağ müharibəsinin davamı kimi yeni bir əhval-ruhiyyənin yaranmasında özünü göstərdi. Arzu Əsədin Ali Baş Komandan İlham Əliyevə yazdığı “Ölkəm əmin əllərdədir” şeiri “Ver, ver bizə zəfəri!” nidasıyla müzəffər ordumuzun qələbəsinə böyük inam yaradır. Şəmil Sadiqin “Odərlər”, Yunus Oğuzun “Ovçu” romanları gənclərdə qəhrəmanlıq nümunəsi, vətənpərvərlik duyğuları oyadan nümunə ədəbiyyatı sırasındandır. Yunus Oğuzun romanında Aprel döyüşlərinin bilavasitə inikası yer alır. Romanda, həmçinin Ali Baş Komandanın surəti var. Bir çox belə nümunələr göstərir ki, ədəbiyyatımız müharibə mövzusunda ötən zamanların məğlubiyyət acılarını əks etdirən əsərlərdən qələbəyə inam aşılayan yeni mərhələyə adlayır. Bu motivi ədəbiyyata gətirən, sözsüz ki, ordumuzun bugünkü reallıqlarıdır.

– **Azərbaycanımızın şanlı hərbi tarixinə, sərkərdəlik tarixinə də diqqətinizi cəkmək istərdim...**

– Doğrudur, bu istiqamətdə də son zamanlarda yeni əsərlər yaranmaqdadır. Xalq şairi Nəriman Həsənzadənin “Nuru Paşa” poeması yüz il öncə türk sərkərdəsi Nuru paşanın rəhbərliyi altında, türk və azərbaycanlı əsgərlərinin birliyini ifadə edən Qafqaz İslam ordusunun Bakını erməni işğalından qurtaran tarixi səhifələrini təəcəssüm və tərənnüm edir. Poema qüdrətli türk sərkərdəsinə mədəni abidə olmaqla yanaşı, Azərbaycan Ordusunun şanlı hərbi tarixinə də ayna salır. Bu həmin ordudur ki, yüz il öncə Məhəmməd Hədinin, Əhməd Cavadın şeirlərində vəsf edilib. Azərbaycan ədəbiyyatında görkəmli hərbi və sərkərdələrin – Səməd bəy Mehmandarovun, Əlağa Şıxlinskiyinin, Cəmişid Naxçıvanskiyinin, Həzi Aslanovun, Mehdi Hüseynzadənin və başqa qəhrəmanların obrazını yaradan bədii və publisist əsərlər olub və həmin xətt bu gün də davam etməkdədir. İnformasiyam daxilində, bu mövzuda publisistika sahəsində tədqiqatçı Şəmiş Nəzirliyin Azərbaycan generallarının bioqrafiyasını araşdıran, parlaq tarixi obrazlarını əks etdirən очерklərini və kitablarını məmnuniyyətlə qeyd edə bilərəm...

– Tehran müəllim, söhbətimizin sonunda ənənəvi sualımız: ordumuzun şəxsi heyətinə arzu və istəkləriniz...

– Tarixi keşməkeşlərlə dolu yüzillik ordumuzun layiqli ənənələrini davam etdirən müasir möhtəşəm Azərbaycan Ordusunu alqışlayır, bütün zabit-əsgər heyətinə dərin sevgi və ehtiramımı bildirirəm. Azərbaycan cəmiyyətinin varlığı, sarsılmazlığı xeyli qədər ordumuzun möhkəmliyinə, gücünə bağlıdır. Ordumuz bugünkü firavanlığımızın əsası, sabahkı qələbələrimizin rəhnidir. Zabit və əsgərlərimizə şəxsi həyatlarında bol sevinc və əmin-amanlıq, Vətənə xidmətdə iradə və əzm diləyirəm.

Qələmlə, Silahla...: (Azərbaycan Ordusu - 100).- 2019.- S. 80-84.